

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om Ålands förvaltningsdomstol och till vissa lagar som har samband med den

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att det stiftas en lag om Ålands förvaltningsdomstol. Det föreslås dessutom att lagen om länsrätterna och tingsrättslagen ändras. Länsrätten vid Ålands länsstyrelse ombildas till en oavhängig förvaltningsdomstol, Ålands förvaltningsdomstol, som skall verka i anslutning till Ålands tingsrätt. Ålands förvaltningsdomstol skall ha en förvaltningsdomare som är ordförande vid domstolens sammanträden. Lagmannen vid Ålands tingsrätt skall vara administrativ chef

för förvaltningsdomstolen och ledamot vid domstolen, medan tingsdomarna vid Ålands tingsrätt är övriga ledamöter vid förvaltningsdomstolen. Lagen om länsrätterna och förordningen om länsrätterna skall tillämpas även på Ålands förvaltningsdomstol.

Propositionen ansluter sig till den andra tilläggsbudgetpropositionen för 1994 och avses bli behandlad i samband med den.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft den 1 oktober 1994.

ALLMÄN MOTIVERING

1. Nuläge

Medborgarnas rättsskydd inom den offentliga förvaltningen förutsätter att förvaltningens lagenlighet garanteras på olika sätt. Förvaltningsrättskipningen innebär att förvaltningen kontrolleras i efterhand och är således en viktig del av medborgarnas rättsskydd. Dess uppgift är att korrigera sådana fel som uppstår i förvaltningen, att slutligt avgöra rättstvister på förvaltningens område samt att ge medborgarna garantier för lagligt förfarande inom förvaltningen. Enligt regeringsformen ankommer det i sista hand på oavhängiga domstolar att handha rättskipningen. I högsta instans utövas domsmakten i förvaltningsangelägenheter av högsta förvaltningsdomstolen. Länsrätterna är allmänna regionala förvaltningsdomstolar.

Genom lagen om länsrätt (52/55), som gavs 1955, inrättades länsrätter vid länsstyrelserna för att handlägga besvär- och övriga rättskipningsärenden kollegialt. På grund av att det vid

den tidpunkten inte fanns ett tillräckligt antal jurister vid länsstyrelsen i landskapet Åland förblev Åland ännu utan länsrätt. Genom beskattningslagen (482/58), som trädde i kraft 1960, överfördes handläggningen av besvär angående statsbeskattningen från de statliga prövningsnämnderna till länsrätterna. I detta sammanhang inrättades vid länsstyrelsen i landskapet Åland en ny juristtjänst, varvid en länsrätt kunde inrättas även på Åland.

Genom lagen om länsrätterna (1021/74), som gavs 1974, gjordes länsrätterna mera oberoende av förvaltningen. Landshövdingen var inte längre ledamot av länsrätten och länsrätten bestod huvudsakligen av tjänstemän som inte hade andra uppgifter vid länsstyrelsen. Organisatoriskt förblev länsrätten dock fortfarande en del av länsstyrelsen.

Genom en lag (242/89) som gavs 1989 ändrades lagen om länsrätterna så att länsrätterna ombildades till allmänna regionala förvaltningsdomstolar. Länsrätterna lösgjordes

från länsstyrelserna och ombildades till självständiga domstolar. Samtidigt infördes ett system som innebär att sakkunnigledamöter deltar i beslutsfattandet i vissa ärenden som nämns i lagen. Länsrätterna överfördes från inrikesministeriets till justitieministeriets förvaltningsområde.

De ändringar som gjordes 1974 och 1989 har inte genomförts på Åland. I regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om ombildande av länsrätterna till regionala förvaltningsdomstolar (RP 65/1988 rd) sågs att avsikten är att Ålands länsrätts ställning skall utredas separat på basis av de förslag som framlagts av den Ålandskommitté som statsrådet tillsatt den 7 maj 1981 (kommittébetänkande 1987:31).

Enligt 30 § lagen om länsrätterna består länsrätten vid Ålands länsstyrelse av landshövdingen, länsrådet och äldre landssekreteraren. Landshövdingen är ordförande. Länsrådet och äldre landssekreteraren är såväl ledamöter som föredragande. På Åland är länsrätten fortfarande inte en självständig domstol utan hör till länsstyrelsen. Ålands länsrätt hör också fortfarande till inrikesministeriets förvaltningsområde.

Enligt 30 § lagen om länsrätterna tillämpas 2, 3, 12—14, 16—25 samt 27 och 28 §§ på Ålands länsrätt. Dessa stadganden gäller länsrättens behörighet, ärendenas handläggning, länsrättens expeditioner och sökande av ändring i länsrättens beslut. Enligt 23 § förordningen om länsrätterna (522/89) gäller stadgandena i denna förordning i tillämpliga delar Ålands länsrätt, för vilken det inte utarbetas någon arbetsordning.

I 22 § i den självstyrelselag för Åland (670/51) som gavs 1951 stadgades att den förvaltningsrättsliga lagskipningen i landskapet ankommer på länsstyrelsen i landskapet Åland samt på andra myndigheter som i riket handhar sådan lagskipning, såvida inte denna lagskipning utövas av rikets domstolar och annat inte stadgats rörande de till självstyrelsen hörande ärendena.

Den gällande självstyrelselagen för Åland (1144/91), nedan nya självstyrelselagen, trädde i kraft den 1 januari 1993. Enligt 25 § i nya självstyrelselagen skall besvär över beslut i förvaltningsangelägenheter som har fattats av myndigheter under landskapsstyrelsen och som inte gäller skatt eller avgift anföras hos landskapsstyrelsen. Beslut av kommunala myndig-

heter överklagas hos länsrätten, om inte beslutet enligt rikslag skall överklagas hos någon annan myndighet. I landskapslag kan dock bestämmas att beslut av en kommunal myndighet i ärenden som hör till landskapets behörighet överklagas hos landskapsstyrelsen.

Enligt 26 § i den nya självstyrelselagen kan genom rikslag för förvaltningsrättskipningen inrättas en domstol i landskapet. Utan hinder av 25 § kan en sådan domstol i landskapslag anförtros rättskipningsuppgifter i de förvaltningsangelägenheter som hör till landskapets behörighet. Det skulle uppenbarligen finnas behov av att utnyttja denna möjlighet särskilt i sådana förvaltningsärenden i vilka synpunkter som anknyter till individens rättsskydd betonas.

2. Propositionens mål och de viktigaste förslagen

Då man beaktar de krav regeringsformen ställer på organiserandet av domsmakten, innebär Ålands länsrätts nuvarande ställning som en del av en förvaltningsmyndighet och dess faktiska förvaltningslagskipningsuppgift en principiell konflikt. Den omständigheten att länsrätterna i övriga delar av landet ombildades till självständiga domstolar år 1989 har lett till att det nu finns en betydande skillnad mellan landskapet och landet i övrigt i fråga om hur rättsskyddet har ordnats inom förvaltningen. Även på Åland bör det vara möjligt att föra förvaltningsärenden till en regional förvaltningsdomstol och rättsskyddet bör även i övrigt vara effektivt ordnat. Medborgarna får inte försättas i olika ställning när det gäller rättsskyddet. En viktig garanti för rättsskyddet är att lagskipningen är oberoende i organisatoriskt avseende. Ålands länsrätt bör av dessa orsaker ombildas till en oavhängig förvaltningsdomstol.

Den förvaltningsdomstol som inrättas på Åland skall uppfylla de krav regeringsformen ställer på oberoende domstolar. Samtidigt måste uppmärksamhet fästas bl.a. vid de krav den i Rom ingångna konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (FördrS 19/90), dvs. den europeiska människorättskonventionen, ställer. Förvaltningsdomstolen kommer att handlägga också sådana ärenden som enligt artikel 5 stycke 4 och artikel 6 stycke 1 i konventionen skall handläggas av en oberoende domstol.

Det är viktigt att förvaltningsdomstolen på Åland uppfyller följande allmänna krav:

— domstolen skall till alla delar fylla de krav som ställs på en oberoende domstol,

— domstolen skall kunna betraktas som en förvaltningsdomstol,

— domstolen skall med beaktande av den åländska självstyrelsen kunna betraktas som en myndighet som kan verka som besvärinstans också i ärenden som regleras i landskapslag och

— rättsskyddet skall vara detsamma på Åland som i övriga delar av landet, men samtidigt skall hänsyn tas till Ålands särställning.

I motiveringen till regeringens proposition med förslag till självstyrelselag för Åland (RP 73/1990 rd) framfördes bl.a. att det har ansetts viktigt att det även i landskapet Åland inrättas en förvaltningsdomstol som övertar länsrättens uppgifter. Samtidigt ansågs det önskvärt att en sådan domstol kan behandla besvär i sådana förvaltningsärenden som för närvarande behandlas av landskapsstyrelsen. I propositionen konstaterades också att då en sådan förvaltningsdomstols sammansättning och behörighet regleras skall man beakta den speciella ställning som domstolen kommer att få på basis av självstyrelselagstiftningen.

Vid beredningen av propositionen har följande möjliga lösningar granskats:

— förvaltningsdomstolen är lösare anknuten till länsstyrelsen än för närvarande,

— förvaltningsdomstolen är en helt fristående domstol utan någon anknytning till någon annan domstol eller myndighet,

— ärendena handläggs av någon av de övriga länsrätterna i landet eller

— förvaltningsdomstolen verkar i anslutning till tingsrätten.

Om man bibehåller en anknytning till länsstyrelsen, även om det vore fråga om en lös anknytning, uppstår det problem då man skall skapa en domstol som är oavhängig av förvaltningen. Ett sådant arrangemang skulle kunna ge det intrycket att domstolen har en för nära anknytning till en förvaltningsmyndighet. Att domstolen i administrativt avseende skulle lyda dels under inrikesministeriet och dels under justitieministeriet skulle inte heller vara lyckat.

Ålands länsrätt handlägger i allmänhet drygt 200 ärenden om året. Denna mängd ärenden sysselsätter endast en domare på heltid och två domare på deltid. En såpass liten domstol

skulle skapa administrativa problem, om den är helt fristående utan någon anknytning till någon annan domstol eller myndighet. Största delen av domstolens ledamöter skulle sköta sin tjänst som bisyssla. Domstolsarbetet skulle kunna bli lidande av detta. I praktiken kunde det möta på svårigheter att finna ojäviga personer som är villiga att sköta en sådan bitjänst.

Ålands länsrätt tillämpar i många fall även landskapslagar som Ålands landsting har antagit. Om sådana ärenden skulle överföras till någon annan av länsrätterna i riket skulle det vara svårt att få den sakkunskap om landskapslagarnas innehåll och tolkning som behövs i ärendet. Den nya självstyrelselagen gör det möjligt att genom landskapslag bestämma att besvär över ärenden som regleras i landskapslag anförs hos förvaltningsdomstolen. Ett sådant behov förefaller att finnas i fråga om vissa ärenden.

Av ovan nämnda skäl föreslås det att förvaltningsdomstolen på Åland skall verka i anslutning till Ålands tingsrätt. Enligt lagförslaget är tingsrättens lagman administrativ chef för förvaltningsdomstolen, men förvaltningsdomaren är ordförande vid sammanträdena.

Eftersom Ålands förvaltningsdomstols ställning i viss mån skulle avvika från de övriga allmänna regionala förvaltningsdomstolarnas ställning, skall den ha ett namn som skiljer den från den allmänna benämningen *länsrätt*. På detta sätt framgår förvaltningsdomstolens särställning. Ålands förvaltningsdomstol skall handlägga en del besvär ärenden som baserar sig på landskapslagar. Sälunda skulle förvaltningsdomstolens behörighet i någon mån avvika från länsrätternas behörighet. Enligt förslaget skall den nya domstolens namn vara *Ålands förvaltningsdomstol*.

Eftersom namnet på den regionala förvaltningsdomstol som avses i förslaget inte är länsrätt, kommer inte de stadganden som gäller länsrätterna att automatiskt gälla Ålands förvaltningsdomstol. Av denna anledning skall ett uttryckligt stadgande om detta intas i denna lag.

I övrigt är avsikten att Ålands förvaltningsdomstol så långt det är möjligt skall arbeta på samma sätt som länsrätterna. För närvarande tillämpas endast 2, 3, 12—14, 16—25 samt 27 och 28 §§ på Ålands länsrätt. Enligt förslaget skall lagen om länsrätterna tillämpas på Ålands förvaltningsdomstol till den del något annat

inte följer av den föreslagna lagen om Ålands förvaltningsdomstol. Detta skulle bl.a. medföra att i handläggningen av administrativa frihetsberövanden deltar en sakkunnigmedlem på det sätt som 11 § lagen om länsrätterna stadgar.

Enligt 4 § lagen om länsrätterna finns vid förvaltningsdomstolen en länsrättsöverdomare som ordförande. Länsrättsöverdomaren fungerar som förvaltningsdomstolens chef. I 14 § förordningen om länsrätterna stadgas närmare om vissa uppgifter för länsrättsöverdomaren. Ett alternativ skulle vara att olika personer skulle verka som chef för Ålands förvaltningsdomstol och som chef för Ålands tingsrätt. Ett annat alternativ skulle vara att dessa skulle ha en gemensam chef. Den senare modellen har använts exempelvis vid magistrater som verkar i anslutning till en rådstuvurätt.

Både Ålands förvaltningsdomstol och tingsrätt kommer att vara relativt små ämbetsverk. Sålunda kommer det att finnas en del administrativa frågor där såväl tingsrättens som förvaltningsdomstolens intressen bör beaktas. I den praktiska verksamheten bör man samtidigt kunna tillgodose båda dessa domstolars behov. Med tanke på detta är det ändamålsenligt att de har en gemensam chef. Om de nämnda domstolarna skulle ha olika chefer skulle detta i sin tur bättre framhäva att det är fråga om två separata domstolar. En gemensam chef kunde föra tanken till att det är fråga om en och samma domstol.

I propositionen föreslås att lagmannen vid Ålands tingsrätt skall vara administrativ chef för förvaltningsdomstolen och sköta de administrativa uppgifter som enligt lagen om länsrätterna och förordningen om länsrätterna ankommer på länsrättsöverdomaren.

Vid förvaltningsdomstolen skall en tjänst som förvaltningsdomare inrättas. Denna förvaltningsdomare skall sköta förvaltningsdomstolens ärenden på heltid. I specialfall kunde det vara möjligt att förvaltningsdomaren skulle sköta domaruppgifter även vid tingsrätten. Detta kunde bli aktuellt exempelvis i de mål och ärenden som vid tingsrätten skall avgöras av tre lagfarna medlemmar. Ett sådant arrangemang förutsätter att i lagen om tingsrätter intas ett stadgande som möjliggör att en förvaltningsdomare fungerar som tingsdomare.

Förvaltningsdomaren är enligt förslaget ordförande vid domstolens sammanträden. Detta skall även gälla när lagmannen deltar i förvaltningsdomstolens sammanträden. Detta är be-

fogat eftersom lagmannen på grund av den stora arbetsmängden inte normalt har möjlighet att delta i förvaltningsdomstolens sammanträden. Därför är det motiverat att ordföranden är en person som på heltid kan ägna sig åt dessa ärenden. Med detta skulle man markera att förvaltningsdomstolen är en särskild domstol och inte enbart en avdelning vid underrätten. På ordföranden ankommer att leda sammanträdet så att sakerna sköts smidigt. Uppgiften inskränker sig inte enbart till ett tekniskt ledande av sammanträdet utan avser ett ansvar i vidsträckt bemärkelse för förvaltningsdomstolens sammanträden.

Tingsdomarna vid Ålands tingsrätt skall utgöra förvaltningsdomstolens övriga ledamöter.

Enligt 5 § lagen om länsrätterna skall länsrättsöverdomaren och länsrättsdomarna ha avlagt juris kandidatexamen. Dessutom fordras av dem att de genom sin tidigare verksamhet har visat sådan skicklighet och förmåga som krävs för att tjänsten skall kunna skötas framgångsrikt. Lagmannen och tingsdomarna bör anses fylla dessa behörighetsvillkor.

I enlighet med 9 § lagen om länsrätterna skall förvaltningsdomstolen vara beslutför med tre ledamöter. Sålunda kan förvaltningsdomstolen sammanträda under ledning av förvaltningsdomaren med två tingsdomare eller lagmannen och en tingsdomare som ledamöter eller under ledning av lagmannen och med två tingsdomare som ledamöter. Om förvaltningsdomaren inte deltar i sammanträdet, är det naturligt att lagmannen fungerar som ordförande för sammanträdet. Förvaltningsdomstolen kommer i allmänhet att sammanträda i den först nämnda sammansättningen.

En av medlemmarna skall verka som föredragande, och därför föreslås det inte att det skall inrättas någon särskild tjänst som föredragande vid förvaltningsdomstolen. De uppgifter som ankommer på en föredragande skall i första hand skötas av den heltidsanställda förvaltningsdomaren.

Ålands förvaltningsdomstol skall inte ha någon egen kanslipersonal utan förvaltningsdomstolen och tingsrätten skulle ha gemensam kanslipersonal som handhar såväl förvaltningsdomstolens som tingsrättens kansligöromål.

Då en förvaltningsdomstol inrättas på Åland följer det av 16 § reglementet för statsrådet (396/89) att domstolen hör till justitieministeriets förvaltningsområde.

3. Propositionens verkningar

Vid Ålands tingsrätt finns för närvarande två domartjänster. I den andra tilläggsbudgetpropositionen för 1994 föreslås det att en tjänst som länsråd vid Ålands länsstyrelse dras in samt att en tjänst som förvaltningsdomare inrättas vid Ålands förvaltningsdomstol.

Vidare föreslås det att vid Ålands tingsrätt skall inrättas en ytterligare tjänst som tingsdomare. Genom detta arrangemang möjliggör man även att Ålands tingsrätt utan utomstående hjälp kan sköta de mål och ärenden som vid tingsrätten skall avgöras av tre lagfarna ledamöter. Vidare skall en tjänst inom kanslipersonalen vid Ålands tingsrätt inrättas. Tjänsterna som tingsdomare och kanslist skall inrättas genom att tjänster reallokeras.

Vid Ålands förvaltningsdomstol skulle i fortsättningen sakkunnigledamöter delta vid handläggningen av vissa ärenden på det sätt som stadgas i 11 § lagen om länsrätterna. Det kan möta på svårigheter att på Åland finna personer som fyller behörighetsvillkoren i lagen och som samtidigt inte är jäviga. Sålunda kan det bli aktuellt att förordna sakkunnigledamöter från Åbo, varvid det utöver kostnaderna för arvoden uppstår resekostnader.

4. Beredningen av propositionen

Då förvaltningsrättskipningskommittén i sitt betänkande (kommittébetänkande 1985:48) föreslog att länsrätterna omformas till regionala förvaltningsdomstolar ansåg den att frågan till den del den gällde Åland borde behandlas i samband med ändringen av självstyrelselagen. I betänkandet ingick ett förslag enligt vilket det vore möjligt att i landskapet genom en lag inrätta en särskild förvaltningsdomstol för förvaltningsrättskipningen.

Den Ålandskommitté som beredde självstyrelselagen för Åland ansåg det vara viktigt att en förvaltningsdomstol inrättas också på Åland och att länsrättens uppgifter överförs till denna (kommittébetänkande 1987:31). Statsförvaltningskommissionen för Åland (kommittébetänkande 1987:56) föreslog att länsförvaltningen på Åland skall utvecklas genom att nya uppgifter och vissa mindre förvaltningsenheter överförs till länsstyrelsen, genom att samverka mellan de statliga förvaltningsmyndigheterna i

landskapet utökas samt genom att en särskild förvaltningsdomstol för Åland inrättas i anslutning till länsstyrelsen.

Den Ålandsarbetsgrupp som beredde det slutliga förslaget till en ny självstyrelselag för Åland föreslog i sitt betänkande (justitieministeriets lagberedningsavdelnings publikation 7:1989) att det i självstyrelselagen tas in ett stadgande om att en domstol för förvaltningsrättskipning genom lag kan inrättas i landskapet. Ett sådant stadgande ingår i 26 § i den nya självstyrelselagen som trädde i kraft den 1 januari 1993.

Den kommission för förvaltningsrättskipningen på Åland som tillsattes av justitieministeriet har handhaft beredningen av hur Ålands förvaltningsdomstol skall kunna inrättas. Justitieministeriet, inrikesministeriet, Ålands landskapsstyrelse samt länsstyrelsen i landskapet Åland var representerade i kommissionen. Över kommissionens betänkande (kommittébetänkande 1992:42) har utlåtanden inkommit från finansministeriet, högsta förvaltningsdomstolen, Ålands landskapsstyrelse, Ålandsdelegationen, Ålands länsstyrelse, Ålands domsaga samt av föreningen för personalen inom justitieförvaltningen, Oikeushallinnon henkilökunta OHK r.y. Vid justitieministeriet har ett sammandrag av utlåtandena utarbetats.

I samtliga utlåtanden ansågs förslaget motiverat. I vissa utlåtanden konstaterades att det inte går att finna något annat alternativ som är möjligt att genomföra så att en oberoende förvaltningsdomstol kunde inrättas på Åland med beaktande av den åländska förvaltningsrättskipningens särdrag. Ålands domsaga ansåg det viktigt att förslaget genomförs snart, men betonade att förslaget inte kan realiseras innan den nya tjänst som tingsrättsdomare som kommissionen föreslagit har inrättats vid Ålands tingsrätt.

5. Andra omständigheter som inverkat på propositionens innehåll

Regeringen har till riksdagen avlåtit en proposition med förslag till lagstiftning om en revidering av systemet för sökande av ändring i beskattningen (RP 143/1993 rd.). I propositionen föreslås att det i fråga om beskattningsärenden införs ett allmänt system med besvärstillstånd vid sökande av ändring hos högsta förvaltningsdomstolen. Då en sådan reform

genomförs är det dock viktigt att parterna kan få ett beskattningsärende prövat av en oavhängig domstol innan högsta förvaltningsdomstolen behandlar det. Om en förvaltningsdomstol inrättas på Åland skulle detta krav uppfyllas för Ålands del.

Vid justitieministeriet bereds en allmän lag om förvaltningsprocessen (Förvaltningsprocesslag. Justitieministeriets lagberedningsavdelnings publikation 2/1994). Denna lag skall även tillämpas på Ålands förvaltningsdomstol.

DETALJMOTIVERING

1. Lagförslagen

1.1. Lag om Ålands förvaltningsdomstol

1 §. *Domstolens ställning.* Av de skäl som anförts i den allmänna motiveringen föreslås att det i landskapet Åland inrättas en förvaltningsdomstol. På samma sätt som länsrätterna skall Ålands förvaltningsdomstol vara en allmän regional förvaltningsdomstol. Eftersom förvaltningsdomstolen skall handlägga många olika typer av ärenden kan dess behörighet anses vara allmän. Med regional åsyftas att förvaltningsdomstolen handlägger ärenden som hänför sig till en viss del av landet. Ålands förvaltningsdomstols domkrets skall utgöras av landskapet Åland.

Ålands förvaltningsdomstol skall vara verksam i anslutning till Ålands tingsrätt. Sålunda skall de domare som tjänstgör vid tingsrätten även tjänstgöra vid förvaltningsdomstolen. Detsamma gäller kanslipersonalen. Ålands förvaltningsdomstol skulle även dela utrymmen och inventarier med Ålands tingsrätt.

2 §. *Lagens förhållande till andra stadganden.* Lagen om länsrätterna skall tillämpas på Ålands förvaltningsdomstol. Lagen om länsrätterna stadgar om förvaltningsdomstolens behörighet, sammansättning och ärendenas handläggning samt vissa andra frågor. De flesta paragraferna gäller handläggningen av ärendena. Det är ändamålsenligt att handläggningen vid Ålands förvaltningsdomstol sker på samma sätt som handläggningen vid länsrätterna. Paragrafens 1 mom. innebär att lagstiftningen om länsrätterna skall tillämpas i Ålands förvaltningsdomstol till den del något annat inte följer

av den föreslagna lagen om Ålands förvaltningsdomstol.

Förvaltningsdomstolen handlägger de ärenden som nämns i 2 § lagen om länsrätterna. Sålunda skall alla de mål och ärenden, som enligt något särskilt stadgande i annan lagstiftning skall handläggas av länsrätten, på Åland handläggas av Ålands förvaltningsdomstol.

Enligt 2 mom. är det möjligt att i landskapslag anförtro Ålands förvaltningsdomstol rättsskipningsuppgifter i förvaltningsangelägenheter som hör till landskapets behörighetsområde. Detta gör det möjligt att i landskapslag bestämma att besvär över beslut av förvaltningsmyndigheter som lyder under landskapsstyrelsen skall anföras hos Ålands förvaltningsdomstol. Sålunda kan i landskapslag stadgas att denna domstol är besvärinstans i stället för landskapsstyrelsen i ärenden som nämns i 25 § 1 mom. i den nya självstyrelselagen för Åland. Även besvär i kommunala ärenden som baserar sig på landskapslag kan komma att avgöras av den nya förvaltningsdomstolen.

På Ålands förvaltningsdomstol tillämpas forumreglerna i 3 § lagen om länsrätterna, reglerna om avläggande av domared eller domarförsäkran i 7 §, reglerna om beslutförhet i 9 § och reglerna om sakkunnigledamöter i 11 och 11 a §§. På ärendenas handläggning vid Ålands förvaltningsdomstol tillämpas 12—28 §§ lagen om länsrätterna. Ledamöterna vid Ålands förvaltningsdomstol åtalas för tjänstebrott i hovrätt enligt 29 § lagen om länsrätterna. Ålands förvaltningsdomstol har rätt att få uppgifter och handräckning enligt 31 § nämnda lag på samma sätt som länsrätterna.

3 §. *Administrativ chef.* Enligt den föreslagna paragrafen är lagmannen administrativ chef för

förvaltningsdomstolen. Sålunda skall Ålands förvaltningsdomstol och Ålands tingsrätt ha en gemensam chef i ärenden som gäller domstolarnas förvaltning. Detta har ansetts vara nödvändigt då vardera domstolen är rätt liten och domstolarna skall ha gemensamma resurser. Samma domare behövs såväl vid tingsrättens som förvaltningsdomstolens sammanträden. Samma kanslipersonal betjänar båda domstolarna. För att verksamheten skall löpa smidigt bör det vara en och samma person som ordnar de administrativa frågorna vid båda domstolarna.

Enligt 2 mom. sköter lagmannen de administrativa uppgifter som enligt lagen och förordningen om länsrätterna ankommer på överdomaren. Dessa administrativa uppgifter framgår närmast av 8 § 1 mom. lagen om länsrätterna samt 3, 8, 9, 11 och 14 §§ förordningen om länsrätterna.

Eftersom det inte är avsikten att Ålands förvaltningsdomstol skall indelas i divisioner, skall stadgandet i 3 § förordningen om länsrätterna inte tillämpas. Om överdomarens utnämningssrätt stadgas i 8 § förordningen om länsrätterna. Enligt 9 § i nämnda förordning kan överdomaren utnämna en förvaltningschef. Överdomarens allmänna behörighet framgår av 11 §. Dessa stadganden skall vid Ålands förvaltningsdomstol tillämpas på lagmannen. I 14 § i förordningen om länsrätterna finns en förteckning över vissa andra uppgifter som hör till överdomaren. Enligt den skall överdomaren ge utlåtande till högsta förvaltningsdomstolen i frågor som gäller utnämning av länsrättsdomare. För Ålands förvaltningsdomstols vidkommande skall lagmannen enligt detta stadgande ge utlåtande över utnämningen av förvaltningsdomaren. De övriga punkterna blir knappast tillämpliga vid Ålands förvaltningsdomstol.

4 §. *Förvaltningsdomare.* Enligt 1 mom. skall det vid domstolen finnas en förvaltningsdomartjänst. Då domstolens namn skiljer sig från benämningen på motsvarande domstolar i övriga delar av landet är det ändamålsenligt att även domarens tjänstebenämning är en annan. Enligt 8 § 2 mom. lagen om länsrätterna skall länsrättsöverdomaren se till att rättsprinciperna tillämpas och att lagtolkningen i länsrättens avgöranden är enhetlig. I Ålands förvaltningsdomstol skall dessa uppgifter ankomma på förvaltningsdomaren.

Enligt 2 mom. skall på förvaltningsdomaren tillämpas vad som stadgas om länsrättsdomare.

Sålunda skall beträffande behörighetsvillkoren, utnämningförfarandet, tjänstledighet och förordnande av vikarie för förvaltningsdomaren tillämpas 5, 6 och 6 a §§ lagen om länsrätterna samt 14 § 1 punkten förordningen om länsrätterna.

5 §. *Domstolens sammansättning.* Då förvaltningsdomaren skall sköta ärenden som hör till förvaltningsdomstolen med denna uppgift som huvudsyssla är det motiverat att han fungerar som ordförande vid domstolens sammanträden. Övriga ledamöter vid förvaltningsdomstolen är lagmannen och tingsdomarna.

Enligt 9 § lagen om länsrätterna är domstolen beslutför med tre ledamöter. Ålands förvaltningsdomstol skall kunna sammanträda under ledning av förvaltningsdomaren och med lagmannen och en tingsdomare eller två tingsdomare som övriga ledamöter. Då förvaltningsdomaren är förhindrad kan domstolen enligt 2 mom. sammanträda under ledning av lagmannen och med två tingsdomare som övriga ledamöter. Om såväl förvaltningsdomaren som lagmannen är förhindrad kan domstolen inte sammanträda.

Föredragningen i förvaltningsdomstolen skall med stöd av 15 § 1 mom. lagen om länsrätterna skötas av en ledamot av förvaltningsdomstolen. I lagen skall inte ingå något särstadgande om denna fråga.

6 §. *Suppleanter.* Enligt paragrafen skall det vara möjligt att kalla en suppleant till domstolens sammanträde. Detta kan vara nödvändigt eftersom det vid domstolen endast kommer att finnas en förvaltningsdomare, en lagman och två tingsdomare. Under semestrar och annan frånvaro kan det uppkomma situationer då domstolen inte utan detta arrangemang skulle kunna sammanträda. Eftersom domstolen handlägger vissa brådskande ärenden, så som förvaltningsrättsliga frihetsberövanden, är det viktigt att garantera domstolens möjligheter att sammanträda med kort varsel.

Enligt förslaget utnämner högsta förvaltningsdomstolen suppleanterna på framställning av förvaltningsdomstolen. Högsta förvaltningsdomstolen skall också bestämma i vilken ordning suppleanterna skall inkallas. Suppleanterna skall ha avlagt juris kandidatexamen. Vid samma sammanträde kan det finnas högst en suppleant. Domstolen kan inte sammanträda med två suppleanter.

I 2 mom. stadgas om hur en suppleant skall förordnas samt om behörigheten. I momentet

stadgas även om skyldighet för en suppleant att avlägga domared eller avge en domarförsäkran. Närmare stadganden om domared och domarförsäkran finns i 6 a och 7 §§ 1 kap. rättegångsbalken.

Enligt 3 mom. skall en suppleant ha samma rätt att kvarstå i sitt uppdrag som en domare har enligt regeringsformen och tjänstemannalagstiftningen.

7 §. *Utlåtande av Ålands landskapsstyrelse.* Enligt paragrafen skall Ålands landskapsstyrelses utlåtande inhämtas innan förvaltningsdomaren utnämns och suppleanter utses. Detsamma gäller innan sakkunnigledamöter som avses i 11 § lagen om länsrätterna utses. Detta är motiverat då domstolen också skall kunna behandla ärenden som hänför sig till landskapet Ålands självstyrelse. I den föreslagna paragrafen beaktas den speciella ställning domstolen får med stöd av stadgandena om självstyrelse.

8 §. *Närmare stadganden.* Paragrafen innehåller ett sedvanligt stadgande om att närmare stadganden om verkställigheten vid behov utfärdas genom förordning.

9 §. *Ikraftträdande.* Paragrafen innehåller ikraftträdelsestadganden. Avsikten är att lagen skall träda i kraft 1 oktober 1994.

I 2 mom. finns ett bemyndigande att innan lagen träder i kraft vidta åtgärder som lagen förutsätter.

10 §. *Övergångsstadganden.* I 1 mom. föreslås ett stadgande enligt vilket de ärenden som är anhängiga vid Ålands länsrätt när denna lag träder i kraft överförs till Ålands förvaltningsdomstol.

Den pågående mandatperioden för de sakkunnigledamöter som nämns i 11 § lagen om länsrätterna löper ut den 31 oktober 1995. Genom 2 mom. vill man säkra att mandatperioden för sakkunnigledamöterna vid Ålands förvaltningsdomstol utlöper vid samma tidpunkt som sakkunnigledamöternas mandatperiod vid länsrätterna.

Vid handläggning av besvär över skatteklassificering deltar i Ålands länsrätt liksom i övriga länsrätter de extra ledamöter som nämns i 30 § beskattninglagen. Med stöd av 3 mom. i övergångsstadgandet skall mandatperioden för de extra ledamöter som verkar vid Ålands länsrätt då lagen träder i kraft fortgå vid Ålands förvaltningsdomstol till utgången av

1994, dvs. på samma sätt som de nuvarande extra ledamöternas mandatperiod fortgår vid länsrätterna.

1.2. Lagen om länsrätterna

1 §. Det gällande 3 mom. hänvisar särskilt till 30 § lagen om länsrätterna. Stadgandet föreslås bli ersatt med en hänvisning till lagen om Ålands förvaltningsdomstol.

30 §. Paragrafen innehåller stadganden om länsrättens sammansättning i landskapet Åland samt stadganden som skall tillämpas på denna länsrätt. Eftersom länsrätten vid länsstyrelsen i landskapet Åland skall dras in och ersättas med en förvaltningsdomstol föreslås det att paragrafen upphävs.

1.3. Tingsrättslagen

1 §. Enligt det föreslagna nya 4 mom. tjänstgör förvaltningsdomaren även som tingsdomare vid Ålands tingsrätt. Genom detta förfarande kan man trygga att Ålands tingsrätt även under semestertider kan sammanträda i mål och ärenden som kräver tre lagfarna domare.

2 §. Enligt det föreslagna nya 2 mom. skall utlåtande införskaffas av Ålands landskapsstyrelse innan lagmannen vid Ålands tingsrätt utnämns. Detta motiveras av att lagmannen även tjänstgör som administrativ chef för Ålands förvaltningsdomstol och leder förvaltningsdomstolens sammanträden då förvaltningsdomaren är förhindrad. Förvaltningsdomstolen kommer så som ovan framgår uppenbarligen även att handlägga ärenden om vilka det stadgas i landskapslagar och vilka sålunda hör till Ålands självstyrelse. Det föreslagna momentet anknuter till att ett utlåtande skall införskaffas av Ålands landskapsstyrelse i ett ärende som gäller utnämning av en förvaltningsdomare.

2. Ikraftträdande

Lagarna föreslås träda i kraft den 1 oktober 1994. Vid bedömningen av en lämplig tidpunkt för när reformen skall träda i kraft har man

strävat efter att de föreslagna lagarna skall kunna träda i kraft så snart som möjligt efter att de har antagits och blivit stadfästa. Till verkställigheten av reformen an knyter dock sådana åtgärder som man på Åland måste ha tillräckligt med tid för att förbereda sig för. Därför är det motiverat att förskjuta tidpunkten för reformens ikraftträdande till slutet av året.

3. Lagstiftningsordning

Propositionen överensstämmer med 26 § självstyrelselagen för Åland och kan således stiftas i vanlig lagstiftningsordning.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag

om Ålands förvaltningsdomstol

I enlighet med riksdagens beslut stadgas:

1 §

Domstolens ställning

Ålands förvaltningsdomstol är allmän regional förvaltningsdomstol i landskapet Åland.

Ålands förvaltningsdomstol verkar i anslutning till Ålands tingsrätt.

2 §

Lagens förhållande till andra stadganden

På Ålands förvaltningsdomstol tillämpas vad i lagen om länsrätterna (1021/74) eller i någon annan lag eller i förordning stadgas om länsrätterna.

I landskapslag kan Ålands förvaltningsdomstol anförtros rättskipningsuppgifter i förvaltningsangelägenheter som hör till landskapets behörighet.

3 §

Administrativ chef

Lagmannen vid Ålands tingsrätt är administra-

tiv chef för Ålands förvaltningsdomstol.

Lagmannen sköter de administrativa uppgifter som enligt lagen om länsrätterna och förordningen om länsrätterna (522/89) ankommer på länsrättsöverdomare.

4 §

Förvaltningsdomare

Vid Ålands förvaltningsdomstol finns en förvaltningsdomartjänst. Förvaltningsdomaren sköter de uppgifter som stadgas i 8 § 2 mom. lagen om länsrätterna.

På förvaltningsdomaren tillämpas vad som stadgas om länsrättsdomare.

5 §

Domstolens sammansättning

Förvaltningsdomaren är ordförande vid domstolens sammanträden. Lagmannen och tingsdomarna vid Ålands tingsrätt är övriga ledamöter i förvaltningsdomstolen.

Om förvaltningsdomaren har förhinder är lagmannen ordförande vid domstolens sammanträde.

6 §

Suppleanter

Om en ordinarie ledamot har förhinder, kan förvaltningsdomstolen kalla en suppleant i hans ställe. Högst en suppleant får delta i ett sammanträde.

Högsta förvaltningsdomstolen utser ett behövt antal suppleanter och bestämmer samtidigt i vilken ordning de träder i stället för en ledamot som har förhinder. Förvaltningsdomstolen gör framställning till högsta förvaltningsdomstolen för förordnande av suppleanter. En suppleant skall ha avlagt juris kandidatexamen. En suppleant skall avlägga domar- eller avge domarförsäkran om han inte har gjort det tidigare.

Om en suppleants rätt att kvarstå i sitt uppdrag gäller vad om innehavare av domartjänst stadgas.

7 §

Utlåtande av Ålands landskapsstyrelse

Utlåtande av Ålands landskapsstyrelse skall inhämtas innan förvaltningsdomaren utnämns och suppleanter utses. Detsamma gäller när sakkunnigledamöter som avses i 11 § lagen om

länsrätterna skall utses vid Ålands förvaltningsdomstol.

8 §

Närmare stadganden

Närmare stadganden om verkställigheten av denna lag utfärdas vid behov genom förordning.

9 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 19 .
Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan den träder i kraft.

10 §

Övergångsstadganden

De mål och ärenden som är anhängiga vid Ålands länsrätt när denna lag träder i kraft överförs till Ålands förvaltningsdomstol.

De sakkunnigledamöter som avses i 11 a § lagen om länsrätterna utses vid Ålands förvaltningsdomstol första gången för en mandatperiod som utgår den 31 oktober 1995.

Mandatperioden för de extra ledamöter vid Ålands länsrätt som avses i 30 § beskattningslagen och som har förordnats för den mandatperiod som löper när denna lag träder i kraft fortgår vid Ålands förvaltningsdomstol till den 31 december 1994.

2.

Lag**om ändring av lagen om länsrätterna**

I enlighet med riksdagens beslut

upphävs i lagen den 31 december 1974 om länsrätterna (1021/74) 30 §, sådan den lyder delvis ändrad genom lag av den 10 mars 1989 (242/89), samt

ändras 1 § 3 mom., sådant det lyder i nämnda lag av den 10 mars 1989, som följer:

1 §

Om Ålands förvaltningsdomstol stadgas särskilt.

Denna lag träder i kraft den 19 .

3.

Lag
om ändring av 1 och 2 §§ tingsrättslagen

I enlighet med riksdagens beslut fogas till 1 § tingsrättslagen av den 28 juni 1993 (581/93) ett nytt 4 mom. och till 2 § ett nytt 2 mom., varvid det nuvarande 2 mom. blir 3 mom., som följer:

1 §

Förvaltningsdomaren vid Ålands förvaltningsdomstol tjänstgör även som tingsdomare vid Ålands tingsrätt.

2 §

Utlåtande av Ålands landskapsstyrelse skall inhämtas innan lagmannen vid Ålands tingsrätt utnämns.

Denna lag träder i kraft den 19 .

Helsingfors den 30 mars 1994

Republikens President
MARTTI AHTISAARI

Minister *Heikki Haavisto*

2.

Lag**om ändring av lagen om länsrätterna**

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen den 31 december 1974 om länsrätterna (1021/74) 30 §, sådan den lyder delvis
 ändrad genom lag av den 10 mars 1989 (242/89), samt
 ändras 1 § 3 mom., sådant det lyder i nämnda lag av den 10 mars 1989, som följer:

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

1 §

Beträffande Ålands länsrätt gäller, vad där-
 om nedan i denna lag stadgas.

Om Ålands förvaltningsdomstol stadgas sär-
 skilt.

30 §

Vid länsstyrelsen i landskapet Åland består
 länsrätten av landshövdingen, länsrådet och äldre
 landssekreteraren. Ordföranden för länsrätten är
 landshövdingen och övriga ledamöter länsrådet
 och äldre landssekreteraren, vilka även sköter
 uppgifterna som föredragande.

Ålands länsrätt är beslutför när den är fullta-
 lig. Stadgandena i 2 och 3 §§, 12—14 §§,
 16—25 §§ samt 27 och 28 §§ i denna lag
 tillämpas på Ålands länsrätt.

Vid förfall för landshövdingen är länsrådet
 ordförande för Ålands länsrätt. När länsrådet är
 ordförande eller då han eller äldre landssekrete-
 raren har förfall, är av länsstyrelsen förordnad
 suppleant ledamot av länsrätten. Suppleanten
 bör utses bland de personer med juris kandidat-
 examen eller motsvarande tidigare examen, som
 ministeriet för inrikesärendena på framställning
 av länsstyrelsen godkänt för uppgiften. Grunder-
 na för suppleants arvode fastställs av statsrådet.

(upphävs)

30 §

Denna lag träder i kraft den

19